

עלים

עלון שבועי משולחן מערכת מכון עלה זית

publish@alehzayis.com | 732.513.3466
alehzayis.com

עלה פרישה

ע"פ ספר רוח אליהו, מאמרי חכמה ומוסר מהגאון רבי אליהו שוויי זצוק"ל

עלה הלכה

ע"פ ספר שיעורי הלכה, פסקי הלכות מתוך שיעוריו של הרב הגאון רבי שמואל פעלדער שליט"א

ויעמוד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי (לב, כו)
בדעת זקנים מעלי התוספות מפרש, שגם משאר השבטים היו אנשים שלא חטאו בעגל ונענו לקריאתו של משה, אולם מעלתו של שבט לוי היתה שכל השבט כולו התייצב לצד משה, איש לא נעדר, כי לא היה בהם אף אחד שהיה לו שייכות לחטא העגל.

מסבירים בעלי התוס' הטעם שבני לוי זכו לכך, על פי דברי הרמב"ם ז"ל (פ"א מהל' עבודה זרה פ"א ג'). שאברהם מסר קבלת התורה ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ללוי וזרעו, והם הושיבו ישיבות שלא פסקה מהם תורה כלל. לפיכך לא נשתעבדו במצרים, שלא עסקו במלאכה בימיהם כי אם בתורה. לכן - מבארים בעלי התוספות - הם ניצלו גם מחטא העגל.

בפשטות אפשר לראות זאת כענין של זכות, שבזכות שעסקו תמיד בתורה זכו בדרך נס שפרעה לא ישעבד אותם. אך חז"ל מספרים את השתלשלות הדברים - הובאו דבריהם בדעת זקנים בפרשת שמות (ה, ד) - כיצד התחיל השעבוד במצרים, ומדוע כל השבטים נשתעבדו, ושבט לוי לא נשתעבד:

בתחילה ביקש פרעה מכולם לעבוד לטובת המלוכה בשכר, ואף יצא הוא בעצמו לעבוד. בני ישראל יצאו אחריו לעבודה והראות נאמנותם למלוכה, ועבדו בכל כוחם. למחרת, גזר עליהם פרעה לעשות דבר יום ביומו את סכום הלבנים שעשו ביום הראשון. היחידים שלא יצאו לעבוד מלכתחילה היו בני לוי, הם ידעו לנכון שיש להם תפקיד אחר, להעמיד ישיבות, לקיים את התורה בישראל. לכן, כאשר בא פרעה אח"כ לשעבד את ישראל, לא היה ביכולתו לשעבד גם אותם, כי הם לא הוכיחו כלל שהם מסוגלים לעבוד ולא היה לו פתחון פה לבקש מהם שום עבודה.

הכח של בני לוי להיענות לקריאת מי לה' אלי, לעמוד במסירות נפש נגד כל ישראל במעשה העגל, נובע מזה שהיו תמיד יושבים בישיבה, ולא פסקה מהם תורה כלל. התורה היא שהעניקה להם את היכולת לעמוד איתן נגד הכלל כולו, להיות נאמנים לה' ולתורתו.

זוהי איפוא העצה נגד כל הענינים שמפרידים ומבדילים בין כלל ישראל להקב"ה - שיהיו אנשים שאינם עוסקים בדברים אחרים אלא יושבים בישיבה, שהם הם בני לוי, כפי שכתב הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל (פי"ג הלכה יג) 'לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו ופרק מעל צווארו עול החשובנות הרבים, הנה הוא מבני לוי'.

מדברים אלו אנו למדים, שתפקידה של 'ישיבה' היא להיעשות בה מסור לה', מוכן להיענות לקריאה של מי לה' אלי.

הג"ר אליהו שוויי עם הגר"ש קוטלר זצוק"ל

הסיח דעתו לדברים אחרים באמצע קריאת המגילה
כתב המ"ב (סי' תרצ"ס"ק מח), וצריך השומע להאזין אזנו ולשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא, ואם חיסר הקורא אפילו תיבה אחת, וכן אם השומע חיסר תיבה אחת לשמוע, לא יצאו וצריך לחזור, ע"כ. והנה גדר השמיעה איננה רק מה שבמציאות הקול מגיע לאוזנו של השומע, אלא היא תלויה גם בזה ששם לבו לקול (ארץ צבי ח"א סי' מה). וכיון שכן, גם אם שם לבו לעיקר קריאת המגילה, אלא דבאמצע הקריאה הוסיחה דעתו לדברים אחרים, לא יצא ידי חובה, שכיון שלא שם לב לכמה תיבות, הרי שנחשב שלא שמע אותן (נימוקי או"ח סי' תרצ"ס"ק א). ונראה שכה"ג הוא בכלל מה דקיי"ל (או"ח סי' תרצ"סעי' יב) שמעה מתנמנם לא יצא. והוא הדין והוא הטעם כשלבבו פונה לדברים אחרים. וכן אמר לי הגר"מ שטערן זצ"ל גאב"ד דעברעצין, שזהו בכלל מתנמנם.

והנה פשוט שלא כל אדם יכול לכונן דעתו שלא להסיח דעת אפילו לרגע אחד בכל משך זמן הקריאה, וא"כ צריך לחפש עצה איך לצאת ידי חובה. ובוודאי שיש עצה להחזיק מגילה כשירה בידו ויקרא את המגילה עם החזן. אמנם כיון שמוכרח לקרוא בלחש, כדי שלא להפריע לשאר השומעים, לפעמים לא יגיע הקול לאוזנו, ולכתחילה אין לצאת בזה (ראה משנה ברורה סי' תרפט"ס"ק ובשער הציון ס"ק ז). ויש עצה אחרת להסתכל במשך כל הקריאה בתוך החומש, ויניח אצבעו על כל תיבה ותיבה שהשי"ץ קורא, דבזה כתב הארץ צבי (שם) דיצא אפילו שט במחשבתו בענינים אחרים, ע"כ. וכע"ז שמעתי בשם הגר"א קוטלר זצ"ל, שבאופן שאם היה אדם מעמידו היה יודע היכן הוא עומד, ג"כ מיקרי ששמע, עכ"ד.

ולענין נשים, לכתחילה ודאי צריכות להשתדל לכוון דעתן לשמוע כל תיבה ותיבה, כמו אנשים. אמנם מאחר והדבר קשה להן, שמעתי מהגר"י ראטה זצ"ל דיש ללמד עליהן זכות ע"פ שיטת הבה"ג (הובאה ברמ"א סי' תרפט"סעי' ב), דס"ל דנשים אינן חייבות בקריאת המגילה, אלא רק בשמיעתה. והמרחשת (ח"א סי' כב אות א) ביאר שיטתו, דישנם שני דינים בקריאת המגילה, האחד, זכירת מעשה עמלק, והשני, פרסומי ניסא. והנה

הגה"צ מדברצין זצוק"ל

continued on pg. 3

מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
5:37	שקיעת החמה	8:42	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק)	5:18	הדלקת נרות	12:41	מנחה גדולה (חצי שעה לחומרא)
6:19	ג' כוכבים קטנים	9:27	סו"ז קרי"ש גר"א וגר"ז	5:33	איסור מלאכה (בשעה"ד)	2:53	ט' שעות (להתחלת סעודה)
6:50	ע"ב דקות	10:22	סו"ז תפילה גר"א וגר"ז	5:36	שקיעת החמה	3:20	מנחה קטנה (לעשיית מלאכה)
6:59	ר"ת ד' מילין לחשבון המעלות	12:11	חצות היום (סעודת שחרית להב"ח)	6:11-7:11	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	4:53	פלא המנחה מג"א (לפי האופק)
12:10	חצות הלילה (למלוה מלכה)	1:04	ד' שעות למוסף (לכתחילה)	6:15	צאת ג' כוכבים (לקרי"ש לפני סעודה)	5:06	חצי שעה קודם שבת

מתוך הקדמה לספר אמרי נועם, ביאורים והערות בסוגיות דבשור בחלב ותעריבות, מאת הרב אהרן משה רוזנבלט שליט"א

לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי בָּחֶלֶב אִמּוֹ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה (שמות לד, כו-כז)

אמרו חז"ל בפסיקתא (רבתי פרשה כה), כשבא הקב"ה ליתן תורה התחילו מלאכי השרת משליכים פירקם לפני הקב"ה, מה אנוש כי תזכרנו וכו', אומר להם הקב"ה אתם הם שמקיימים את התורה, תינוק הגמול בישראל מקיימה יותר מכם, יוצא מבית הספר אם היה לו לאכול בשר וחלב, איפשר לו לאכול חלב עד שירחץ ידיו מן הבשר [בביאור הרא"ז גורס, אם היה לו לאכול בשר אפשר לו לאכול עד שירחץ ידיו מן החלב, ור"ל שלאחר אכילת בשר צריכים קינוח הפה וסעודה אחרת משא"כ לאחר אכילת חלב בעינין רק רחיצת ידים], ואתם כשנשלחתם אצל אברהם הביא לפניכם בשר וחלב כאחת ואכלתם וכו', וכיון שסלקם הקב"ה בתשובה זו, אמר הקב"ה למשה עד שהשעה פנויה כתב לך את הדברים האלה, לכך כתב, לא תבשל גדי בחלב אמו ויאמר ה' למשה כתב לך כי על פי וגו' לא תבשל גדי וכו', ע"כ.

והיינו שזהו טעם סמיכות הפסוקים (לד, כו-כז), "לא תבשל גדי בחלב אמו, ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל", שע"י הפסוק של לא תבשל גדי בחלב אמו זכו כלל ישראל לברית עם הקב"ה.

ובחתי"ס (חולין דף קה), ביאר עפ"י דברי הגמ' גיטין (דף ס:), "אמר ר' יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". ולכאורה איך מרומז כאן תורה שבעל פה, אך לפי דברי המדרש אתי שפיר, שהרי מלאכי השרת לא אכלו בשר וחלב יחדיו אלא אלא בשר אחר חלב, דכתיב "ויקח חמאה וחלב" ואח"כ "ובן הבקר אשר עשה" (בראשית יח, ח), אלא שלא היה להם במה לקנח הפה בין חלב לבשר, שהרי לחם לא הביא משום ששרה פרסה נדה, נמצא שאכלו בלי פת ואין קינוח אלא בפת, נמצא שלא עברו רק על איסור דרבנן, וא"כ מרומז בפסוק זה תורה שבעל פה.

ורמז זאת החתי"ס בפסוקים במשלי (לא, כו-כז), "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, צופיה הליכות ביתה ולחם עצלות לא תאכל": "פיה פתחה" ששרה פרסה נדה, ועשתה זאת "בחכמה", שע"י כן "ותורת חסד על לשונה", שזכו ישראל לקבל תורה, דע"י שפרסה נדה לא היה למלאכים לחם להפסיק בין החלב לבשר, ועי"ז השיב הקב"ה למלאכים שלא שמרו מצוה דרבנן, ואיך ידעה זאת שרה, "צופיה הליכות ביתה", שצפתה ברוח הקודש את ההלכה שצריכים קינוח בין חלב לבשר, "ולחם עצלות לא תאכל", לא נתנה למלאכים לחם עצלות.

מתוך ספר ברכת אבי, מאת הרב אברהם הלוי קאלקא, שיקגו - אילינוי

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֹדֵיהֶם וְגו' וְלֹא יְהִי בָהֶם נֶגֶף בְּפֹקֵד אֹתָם (ל, יב)

פירש רש"י וז"ל, שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם, עכ"ל. הנה עין הרע הוא שאם יש לחבירו דבר שאין לו עצמו, הוא מקנא בחבירו ואינו מפרגן לו ומסתכל עליו בעין רעה. וקשה איך זה שייך כאן, הרי במדבר היו רק בני ישראל עצמם, ומי הוא שיקנא בהם ויסתכל עליהם בעין רעה. איברא, מצינו בברכות (נה, ב) שהאדם עצמו יכול להסתכל על עצמו בעין הרע, אך זה גופא צ"ב.

ונראה לומר, שענין עין הרע על עצמו, כאשר מביט על כל הטובות שיש לו ותוהה ומתפלל האם הוא ראוי להן. וגם כאן לגבי כלל ישראל, הרי בשבעים נפש ירדו למצרים, ואחרי כמה דורות כבר היו שש מאות אלף גברים לבד מנשים וטף, וממילא היו יכולים להביט על עצמם ולתוהה האם הם ראויים לכך.

אכן אם יש חשש של עין הרע קשה למה מועיל למנותם ע"י שנותנים מחצית השקל, הלא סוף סוף על ידי זה נדע את מנין בני ישראל.

ונראה בזה, דע"י כתב סופר (החדש) ששאל מה היה הענין במחצית שקל דוקא ולא שקל שלם. וביאר שחצי הוא עבור הגוף הנראה לעין, אבל חלק השני של האדם דהיינו הנשמה הוא יקר מאוד, שהיא חלק אלוך ממעל חצובה מתחת כסא הכבוד, ול"ש למנותו בדבר גשמי. ולכך הראהו הקב"ה למשה מטבע של אש מתחת כסא הכבוד ואמר לו 'כזה יתנו' (כמו שאמרו במדבר רבה פרק יב), לרמז שהחצי השני הוא נשמות ישראל הנלקחות מתחת כסא הכבוד, עכת"ד עיי"ש.

ולפי"ז נוכל להבין איך מחצית השקל מציל מעין הרע, דהרי ענין עין הרע הוא שאינם רואים עצמם ראויים לכל הטובות שקיבלו וכו"ל, ולזה בא המחצית השקל להורות שאנחנו הרבה יותר מה"אנחנו" שאנו רואים, שהרי יש בתוכנו נשמות קדושות חלק אלוך ממעל, וא"כ בראותינו את הטובות שקיבלנו, נחשוב ונאמין שהקב"ה רצה להיטיב לנו לרוב מעלתנו ונקבל חסד זה באהבה ובעין טובה.

והנה בברכות (שם) אמרו שאם האדם מתיירא מעין הרע של עצמו יסתכל בצד שמאל של חוטמו. ויש לפרש לפי הנ"ל הטעם שדווקא בחוטמו, משום שזה המקום שהנשמה נכנסת בו כמש"כ "ויפח באפיו נשמת חיים" (וכמבואר עוד בסנהדרין גב, ב). והכוונה היא שיתסתכל על נשמתו ומעלתו, ועי"ז יבין וידע שעליו לקבל את חסדי ה' בעין טובה. [ועדיין צ"ע מדוע בצד שמאל דווקא].

בעל כתב סופר זצוק"ל

קול עלה

תגובה - חשש סכנה בחילול שבת

ראיתי ב'עלים' פרשת תצוה חידושו של ידידי הרב משה ברוך קופמאן בביאור הטעם שהנשים מחמירות יותר מן האנשים בהדלקת נרות, שחוששות לשיטת הבה"ג וגם לשיטת היראים. והוא ע"פ הרש"ש (שבת לא, ב) שנשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה 'ובהדלקת הנר, רוצה לומר שמסתכנות ע"י שמדליקות באיסור. וכיון דקי"ל חמירא סכנתא מאיסורא, לכן הן נזהרות ומקפידות אפילו לדיעה יחידאה, משא"כ אצל אנשים אין ענין סכנה לכן אין מחמירים יותר משורת הדין עכ"ד. אבל לא הבנתי דבריו, כי גם אצל אנשים מצינו סכנה כזו, וכמבואר בגמ' שבת (לב, א) וגברי היכא מיבדקי וכו' בשעה שעוברים על הגשר. וא"כ גם אנשים בודאי לא יכנסו לחשש חילול שבת מחשש סכנה כשעוברים על גשר או כעין זה.

בידידות,

אברהם צ'יקאן

תשובת הכותב: ייש"כ על הערה זו שלא בארתי כל הצורך. ובאמת יש עוד להעיר, כי הרש"ש (שם) מביא הוכחה לדבריו מדאיתא בגמ' (לב, א) נשים מתות על שמכסות בגדי בניהן בשבת. א"כ משמע כי על עון חילול שבת בכללות יש ענין סכנה, ומה הסכנה היתירה בהדלקת הנר. ולא מצינו בשאר דיני שבת שהנשים מחמירות ביותר מחמת זה. אלא נראה לומר ע"פ הגמ' (שבת לב, א) שהקב"ה אומר רביעיית דם נתתי בכס, על עסקי דם הזהרתי אתכם וכו', נשמה שנתתי בכס קרויה נר [כדכתיב נר ה' נשמת אדם] על עסקי נר הזהרתי אתכם, אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם, ע"כ. א"כ ראינו שיש ענין סכנה בנר דייקא כנגד האדם, ממילא בקלקול זה יש פגם בעצם האדם וזו הסכנה. וברש"י (שם) מביא שהאשה בדוקא צריכה לתקן זאת לפי שכבתה נרו של עולם בעץ הדעת, לכן אם מקלקלת יש יותר ענין סכנה מסתם חילול שבת וכן מחטא האנשים. ולפי"ז מיושבים דברינו, כי אין הכוונה על חילול שבת בעלמא רק על חילול שבת של הדלקת הנר.

אבל העירני עוד ידידי הרב הלל שמעון שימאנואוויטש שליט"א, דא"כ נדה נמי נשים מתות עליהן וגם שם אמרינן על עסקי רביעיית דם הזהרתי אתכם, ולא מצינו שם חומרא דנשים מצד חמירא סכנתא. אכן י"ל, שגם בנדה מצינו חומרות גדולות מצד הנשים, שהחמירו על עצמן שאפילו ראוות טיפת דם כחרדל יושבות שבעה נקיים. ואם אינן נביאות הן, בני נביאות הן.

אברהם צ'יקאן

חטאי דור דעה - במשנת השפת אמת

בספר כלי חמדה (סוף פרשת בשלח) הביא דבר נפלא בשם השפת אמת, דידוע מה שאמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מ) שבשעת מתן תורה החזיר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את התורה, וכשבא לבני עשו שאלו מה כתיב בה, ואמר "לא תרצח", ואמרו אי הכי לא בעינא. וכן כשבא לבני ישמעאל שאלו מה כתיב בה, ואמר "לא תגנב", ואמרו אי הכי לא בעינא. אבל כשבא לישראל קבלו את התורה ברצון. והקשה השפת אמת למה זה נחשב שבחן של ישראל, אולי משום הכי קבלו ישראל את התורה מפני שלא נמצא בתורה דבר המנגד לטבע ישראל.

ותירץ השפת אמת, "דלכן ציוה הקב"ה קודם קבלת התורה מצות הגבלה להגביל את ההר סביב לבל יהרסו לעלות, והיו מעלות בזה [-לפי מדרגת כל אחד ואחד], ומטבע של ישראל לחקור כל דבר אחר שרשו ולהתבונן בכל דבר עד כמה שיכול, ובזה שצוה להם הקב"ה מצות הגבלה ונתן תחומין לכל אחד ואחד היכן מקום עמידתן, בזה צוה להם

דבר אשר הוא נגד טבען של ישראל. ואעפ"כ אמרו נעשה ונשמע, וזה שבחן של ישראל". ומוסיף הכלי חמדה דזהו באמת ענין הקדמת נעשה לנשמע, שקבלו על עצמם שלא ירצו להבין [דהיינו "נשמע"] יותר ממה שישפיע להם הקב"ה על ידי התורה והמצוות [דהיינו "נעשה"].

העולה מדברי השפת אמת, שעיקר הנסיון של קבלת התורה היה ענין זה של "הגבלה", דהיינו להגביל את התשוקה להבין ולהדבק בה' כפי ההוראות של התורה. והמתבונן בדברי המפרשים, ובפרט בתורת השפת אמת ובית מדרשו, יראה שנקודה זו היא באמת יסוד ושורש לכמה וכמה חטאים של דור דעה, כמו שיבאר בעזרה ש"ת.

א] חטא העגל. מובא בשם הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע (תורת כהן פרשת תרומה, וכעין זה באמרי אמת פרשת כי תשא), "שחטא העגל היה מגודל תשוקתם לדביקות ה', עד שרצו איזה ענין תמידי ומוחש, שיכולו ליחס אליו השראת השכינה". וכעין זה ידועים דברי הבית הלוי (פרשת כי תשא ד"ה הנה במעשה) שנתכוונו להשרות השכינה ביניהם באמצעות העגל, אבל טעו בזה שהרי לא נצטוו על כך, ובלי ציווי אי אפשר לפעול בעולמות העליונים. ומשום כך בבנין המשכן שהוא כפרה על מעשה העגל נאמר על כל פרט ופרט "כאשר צוה ה' את משה", מפני שבא לכפר על ענין זה שלא עשו כפי מה שנצטוו.

ב] חטא נדב ואביהוא. השפת אמת (פרשת שמיני שנת תר"ט) הביא בשם החידושי הר"ם ש"נדב ואביהוא שהיו גדולי עולם והיו להם כוונות ויחודים וסודות במעשיהם, אעפ"כ מצד שלא צוה אותם נעשו". [עוד מובא בשם החידושי הר"ם (רמ"ם צופים סימן ד) דמשום כך מעשה פינחס היה תיקון למעשה נדב ואביהוא, כי מעשה פינחס היה קנאות שצריכה להיות דווקא בלא ציווי, ד"הלכה ואין מורין כן".]

ג] "והאספסוף אשר בקרבנו התאוות תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר" (במדבר י"א, ד). פירש השפתי צדיק (שם) על פי דברי זקנו החידושי הר"ם, ש"רצו שיזונו ממזון גשמי ואף על פי כן יתגברו על יצרם ויתקנו את חלק הרע, וזהו התאוות תאוה, שרצו שיהיה להם תאוה כי היכי דניכוף ליצריה וכו'. אך אף על פי כן לא הי' לרצון בשמים, כי האדם צריך לילך בתמימות ולא לחפש עצות לעצמו, אך לקבל הנהגה כמו שמנהיגין משמים, דכן הוא בודאי לטובתנו".

ד] "וישמע משה את העם בכה למשפחתיו" (שם פסוק י). פירש"י על עריות הנאסרות להם. וכתב בשפתי צדיק (שם) שאין הכוונה כפשוטה שנתאוו לעריות, אלא "בשמעם אזהרות רבות ועונש חמור בענין עריות בכו על זה, למה לא יהיו תמיד גדורים על ידי דביקותם בהשם יתברך ובתורה הקדושה ויהיו רחוקים מתאוות כאלו וכו'. ומה שנקרא חטא, שזהו ענין מורים את מוריהם, להגיד דיעות לתורה הקדושה מה נצרך לגדור ומה יפרשו מעצמך".

בעל שפתי צדיק זי"ע

ה] חטא קרח. הביא השפתי צדיק (פרשת קרח) בשם זקנו חידושי הר"ם, דאיתא בזוהר הקדוש שרצה הקב"ה לעשות את קרח גדול שבלויים כמו אהרן גדול שבכהנים. ולכן "ניצוץ זה טרף בלבו שהרגיש שיש מדרגה מיוחדת עבורו. ומכל מקום ירד כל כך על ידי עון אחד. ללמד כמה גדולים דברי חז"ל אל תאמין בעצמך עד יום מותך ומאמר חז"ל המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר שכינה".

ו] חטא מרגלים. כתב השפת אמת (פרשת שלח שנת תרל"ה), "מסתמא אמרו אמת שנראה להם שלא יוכלו לעלות, פירוש, מצד מעשיהם וזכיותיהם. אכן השי"ת הי' מכניסם בדרך נס וסיוע מצד הבטחת אבות. אך הם רצו להדמות ג"כ לאבות ולעשות הכל מעצמם. וזה הי' החטא שלהם כי אין להתחכם על הנהגת הבורא ברוך הוא וברוך שמו".

ז] מקושש עצים. בתוספות (בבא בתרא ק"ט, ב ד"ה אפילו) הביאו בשם המדרש דמקושש לשם שמים נתכוון, שחילל את השבת כדי שיהרג וידעו הדור שאף על פי שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ מכל מקום חייבין במצוות התורה. וכתב בהעמק דבר (במדבר טו, מא) דמשום כך נסמכה פרשת מקושש לפרשת יציאת שבה נאמר "לא תתורו אחרי לבבכם" ופירושו שאין לתור אחרי מצוות חדשות מה שלא ציוה ה' ואין לעשות עבירה לשמה. ויש לפרש יסוד הדברים כנ"ל, שהמקושש מסר נפשו כדי שלא יחטאו ישראל וכל זה מתוך אהבת ה' שבערה בלבו, ועם כל זה לא היה לו לעבור על מצוות התורה.

ח] מי מריבה. הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר שנת תשל"א סוף מאמר יא) מפרש שסבר משה רבינו שיתקדש שם שמים יותר על ידי דיבור לסלע אחר, ואף על פי שנתכוון לשם שמים נענש מפני שלא היה לו לעבור על דברי הקב"ה, כי זהו חסרון במדרגת 'עבד השם' שעושה רצון אדונו בלי חכמות וחשבונות.

ט] חטא אדם הראשון. החידושי הר"ם (בראשית ג, ד) מפרש גם זה על דרך הנ"ל, ש"טענת הנחש היתה שלא ימותו בהחלט גמור רק שידעו טוב ורע, היינו שייכנס בהם יצר הרע באמת אבל עכ"ז יוכלו להתגבר נגדו ויהיה זה יותר קידוש השם, ובאמת לא היה להם לשמוע אליו נגד מאמר השי"ת, אף שלפי שכלם היה יותר טוב, כי לא מחשבותיו כו' ובטל רצונך כו'".

אמנם עצם התשוקה לדלג על ההרים בעבודת השם, מרוצה הוא לפני הקב"ה, ובמקום שאינו מתנגד לציווי השם הרי זה משובה, כמו שהביא השפתי צדיק (פסח שני אות א) בשם החידושי הר"ם בענין פסח שני, שפרשה זו נתחדשה בגלל האנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ואמרו "למה נגרע" מלהקריב הפסח, ואמר החידושי הר"ם, "כך כל מי שצווק ממרירת לבו למה יגרע מכנסת ישראל בעניני עבודת השי"ת, יפתח לו שער חדש ויתקרב, אף שיש טעם ברחקות שלו, שכן היה טעם ריחוק הטמאים מפני הטומאה".

עלה לתרופה

Ozer Gurwitz, claims to have heard from Rav Elya that the cat was brought to the yeshiva to kill mice and Rav Elya fed it out of appreciation (הכרת הטוב) for the cat's service.]

Although the Rambam shows that that one must perform *chesed* with all humanity because of "ורחמיו על כל מעשיו" one can legitimately argue that "על כל מעשיו us to actively do acts of *chesed*."

continued from pg. 1

עלה הלכה

דף יח. (דמצד פרסומי ניסא א"צ להבין כל תיבה ותיבה, וא"כ מסתבר דנשים שפיר יוצאות גם אם רק הבינו עיקר הענין. וי"ל עוד, דה"ה אם לא שמעו כל תיבה ותיבה, אלא רק עיקר הענין יוצאות. ולפ"ז אם לא שמעו כמה תיבות, שפיר יוצאות. עכ"ד. ולכן באשה שמסופקת לאחר קריאת המגילה אם שמעה כל תיבה כראוי, יש להקל שאינה צריכה לשמוע שוב את המגילה.

ורחמיו על כל מעשיו

A highlight of *Parshas Ki Sisah* is the delineation of Hashem’s thirteen attributes of mercy. One of those attributes is “רחום,” “merciful.” *Rabbeinu Avraham ben HaRambam* explains this *middah*: “despite Hashem’s great power, He is still merciful to all creations, as it says, ‘ורחמיו על כל מעשיו.’”

The *Rambam* (*Dei’os*, 1, 6; *Sefer Hamitzvos*, *Aseh* 8) writes that we are commanded to emulate Hashem’s ways: מה הוא אף אתה. Thus, just as Hashem is merciful, we should also be merciful. This is codified by the Mishnah Berurah (156, 4). It follows that just as Hashem is kind to all His creations, so too, we must be kind to all His creations. Rabbi Yigal Dinowitz, *shlita*, has pointed out, based on this, that we are obligated perform *gemilas chesed* with all humanity, just as Hashem is *gomel chesed* with all humanity. Indeed, the *Rambam* (*Melachim*, 10, 12) instructs us to extend kindness to all human beings, visit their sick, bury their dead etc., so that we walk in the path of peace, as it says: טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה שלום — “Hashem extends mercy to all creations... and all His ways are ways of peace.”

Reb Shimon Sofer (*Hisorerus Teshuvah*, 1, 166) writes that this *Rambam* corrects a common misconception. People believe that the obligation of *chesed* only truly applies in our own circles; we need be kind to outsiders only to avoid their animosity. From the *Rambam* it is clear that being kind to all is a fundamental obligation; the ways of the Torah are sweet and peaceful and must inform all of our interactions.

This can help explain another statement made by the *Rambam* regarding an *eved kna’ani*. He writes (*Avadim* 9, 8) that although one is permitted to task an *eved* with difficult labor, it is a *middas chassidus* and a wise approach not to overburden him. A kind person also shares his own food and drink with his *avadim*. He should not humiliate his *avadim* with corporal punishment or harsh words; rather he should speak kindly and hear out their complaints. *Iyov*’s conduct is described this way — he took pride in the way he treated others, recognizing their innate humanity in them. The *Rambam* concludes that descendants of Avraham Avinu fundamentally reject cruelty; they are merciful to all, emulating the *middos* of *Hakadosh Baruch Hu* — ורחמיו על כל מעשיו וכל המרחם מרחמין עליו — and anyone who is merciful will be granted mercy as well.

The *Kesef Mishnah* and *Radbaz* explain that although the

Rambam typically codifies laws based on *Chazal* and the *Geonim*, here he is writing an original idea. They comment that these words are appropriate for him, as it is obvious that they flow from his heart. The *Radbaz* adds that these remarks come straight from the *Rambam*’s sense of righteousness. Despite their praise of the *Rambam*’s character, they are pointing out that this ruling seems to depart from his usual practice of only codifying strict halachic requirements that have a basis in *Chazal*.

Based on the above, it seems that the *Rambam* was indeed following his usual methodology here as well, and this is a halachic issue. Since there is an obligation to emulate Hashem’s ways, as he rules in *Dei’os*, it follows that one must be kind to all, including an *eved*.

This idea is echoed in the *Ibn Ezra* (*Shemos* 21:2). He writes that Hashem commanded us not to mistreat *avadim* or handle them with brutality, regardless of their nationality. His reasoning: “כי רחמי השם על כל מעשיו” — because Hashem’s mercy is on all His creations.”

This concept, “ורחמיו על כל מעשיו” extends beyond how we should treat people. The *Rema* (O.C. 223:6) writes that we should not encourage people to buy new shoes or other leather clothing because making them requires killing another animal and the Torah states “ורחמיו על כל מעשיו.” The *Nodah B’Yehudah* in his seminal teshuva about hunting (Y.D. 2, 10),

cites this *Rema*, and writes that hunting game for the sake of passing time and pleasure is the antitheses of Jewish morality.

Can we extrapolate from here that in addition to not treating animals with cruelty one must also perform *chesed* with animals?

We have seen that some great men have behaved in such a manner: The *Maharsham* was accustomed to spread seeds for the birds in his courtyard every morning because he wanted to emulate the ways of Hashem, of Whom it is written “ורחמיו על כל מעשיו” (*Otzar Pidyon Haben* vol. 2). There is also a famous picture of Rav Elya Lopian feeding a cat. It is commonly assumed that his rationale was because of “ורחמיו על כל מעשיו.”

Notwithstanding these reports, it is possible to differentiate between refraining from cruelty and bestowing kindness. The Talmud uses “ורחמיו על כל מעשיו” as a rationale for not being cruel to animals. The *Rema* is also discussing killing them, as was the *Nodah B’Yehudah*. We do not see from these sources that there is an obligation to do *chesed* with the animals.

[R’ Shlomo Lawrence, z”l, (*In Their Shadows* vol. 2, pg. 409) write that his son-in-law Rabbi Chaim *continued on pg. 3*

Rav Elya Lopian feeding a cat

